

УДК 37.014

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-3-4>

Марія ШЕВЧЕНКО,

orcid.org/0000-0002-8380-974X

кандидат історичних наук,

асистент кафедри історії та політичної теорії

Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

(Дніпро, Україна) *maryshevchenko7@gmail.com*

Олена ГУРСЬКА,

orcid.org/0000-0002-1666-5192

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник сектору наукового та навчально-методичного забезпечення змісту вивчення іноземних мов відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту загальної

середньої освіти в Новій українській школі

Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»

(Київ, Україна) *elkon44@gmail.com*

Наталія ПЕРЕХОДЬКО,

orcid.org/0000-0003-1821-9900

кандидат історичних наук,

завідувач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін

Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія»

(Рівне, Україна) *notta2972@ukr.net*

ОСВІТА ЖІНОК В КРАЇНАХ АЗІЇ: ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ТА РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

У статті розглядаються проблеми в сфері освіти жінок. Проаналізовано етапи розвитку освіти жінок в країнах Азії та констатовано її становище сьогодні. На сьогоднішній день в усіх країнах світу актуальною є політика досягнення гендерної рівності. Загальновизнано, що забезпечення та дотримання рівних прав і свобод є запорукою сталого розвитку. Зважаючи на високий рівень гендерної дискримінації в азіатських країнах, зокрема в Пакистані, Афганістані, Ірані, необхідним є вивчення історії та сьогодення жіночої освіти. Наголошено, що гендерна асиметрія в освіті має довгострокові наслідки, що є детермінантом розширення гендерної дискримінації в інших сферах життя (в економічній, політичній, соціальній), тому важливим є вивчення ретроспективи становлення жіночої освіти в азіатських країнах для розуміння причин існуючих проблем сьогодні. В статті виокремлено фактори високого рівня гендерного розриву в сфері освіти в деяких азіатських країнах, зокрема консервативний традиціоналізм, багатовіковий патріархат та потужний вплив релігії. Детально розглянуто становлення жіночої освіти в Таджикистані, Пакистані, Ірані, Китаї та Туреччині. В Пакистані спостерігається низький рівень освіченості жінок порівняно з чоловіками, хоча на державному рівні встановлено рівний доступ до освіти незалежно від статі, але модель поведінки багатьох сімей, особливо в сільській місцевості, залишається такою, що вимагає від жінки перш за все виконання ролі матері та домогосподарки. Історія жіночої освіти тісно пов'язана з боротьбою жінок за свої права та свободи, тому основна мета дослідження полягає в тому, щоб проаналізувати динаміку розвитку системи освіти в азіатських країнах, виокремити основні тенденції, причинно-наслідкові зв'язки, політичні, економічні, соціальні детермінанти, які впливають на розвиток жіночої освіти. Методологічною основою дослідження є історичний та порівняльний методи, також для розуміння причин і наслідків дискримінації жінок у сфері освіти застосовано методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції. Результати дослідження можуть бути використані для розуміння під впливом яких історичних факторів формувалась жіноча освіта в країнах Азії та які кроки необхідно робити для підвищення її доступності та якості. Історичний досвід описаний у статті повинен раціонально використовуватись для стабільного розвитку людства у майбутньому.

Ключові слова: жіноча освіта, навчання, країни Азії, гендерна дискримінація, релігійні школи, традиціоналізм, патріархат.

Maria SHEVCHENKO,

orcid.org/0000-0002-8380-974X

Candidate of Historical Sciences,

Assistant Professor at the Department of History and Political Theory

Dnipro University of Technology

(Dnipro, Ukraine) maryshevchenko7@gmail.com

Olena GURSKA,

orcid.org/0000-0002-1666-5192

Candidate of Historical Sciences,

Senior Researcher at the Department of Scientific and Educational and Methodological Support of the Content of the Study of Foreign Languages of the Department of Scientific and Educational and Methodological Support of the Content of General Secondary Education at the New Ukrainian School State Scientific Institution «Institute of Modernization of the Content of Education»

(Kyiv, Ukraine) elkon44@gmail.com

Natalia PEREKHODKO,

orcid.org/0000-0003-1821-9900

Candidate of Historical Sciences,

Head of the Department of Social Sciences and Humanities

Communal Institution of Higher Education «Rivne Medical Academy»

(Rivne, Ukraine) notta2972@ukr.net

WOMEN'S EDUCATION IN ASIAN COUNTRIES: HISTORICAL OVERVIEW AND TODAY'S REALITIES

The article examines problems in the field of women's education. The stages of the development of women's education in Asian countries were analyzed and its current situation was ascertained. Today, the policy of achieving gender equality is relevant in all countries of the world. It is generally recognized that ensuring and observing equal rights and freedoms is the key to sustainable development. Considering the high level of gender discrimination in Asian countries, in particular in Pakistan, Afghanistan, Iran, it is necessary to study the history and present of women's education. It is emphasized that gender asymmetry in education has long-term consequences, which is a determinant of the expansion of gender discrimination in other spheres of life (economic, political, social), so it is important to study the retrospective of the formation of women's education in Asian countries to understand the causes of existing problems today. The article singles out the factors of a high level of gender gap in the field of education in some Asian countries, in particular, conservative traditionalism, centuries-old patriarchy and the powerful influence of religion. The formation of women's education in Tajikistan, Pakistan, Iran, China and Turkey is considered in detail. In Pakistan, there is a low level of education for women compared to men, although equal access to education is established at the state level regardless of gender, but the behavior pattern of many families, especially in rural areas, remains one that requires women to fulfill the role of mother and homemaker first and foremost. The history of women's education is closely related to the struggle of women for their rights and freedoms, so the main goal of the study is to analyze the dynamics of the development of the education system in Asian countries, to identify the main trends, cause-and-effect relationships, political, economic, social determinants affecting the development of female education. The methodological basis of the research is the historical and comparative methods, and the methods of analysis and synthesis, induction and deduction are used to understand the causes and consequences of discrimination against women in the field of education. The results of the study can be used to understand under the influence of which historical factors women's education was formed in Asian countries and what steps should be taken to increase its availability and quality. The historical experience described in the article should be rationally used for the stable development of humanity in the future.

Key words: *women's education, studies, Asian countries, gender discrimination, religious schools, traditionalism, patriarchy.*

Постановка проблеми. Величина гендерного розриву напряму впливає на рівень економічного, соціального, політичного, культурного благополуччя суспільства. Один з інструментів досягнення гендерної симетрії це рівний доступ до освіти, незалежно від статі. Наразі деякі країни Азії це класичний приклад гендерної дискримінації в сфері освіти та взаємозалежності

між освітою жінок та рівнем розвитку країни. Загалом досягнення країн Азії у цій площині в 1970-1990 рр. є дуже масштабними, однак відмінності між регіонами залишаються суттєво великими: країни Південної Азії мають найнижчі у світі показники жіночої освіти, включаючи навіть Тропічну Африку. І якщо в Шрі-Ланці вдалося зменшити асиметрію між статями у сфері доступу

до освіти, то в Індії, Пакистані та Бангладеш отримання освіти все ще залишається прерогативою чоловіків. З огляду на вищезазначене вивчення історії становлення жіночої освіти в країнах Азії потребує постійної уваги.

Аналіз досліджень. Дослідженням освіти в країнах Азії займалися такі вчені як Шакурі Савдобех, Солах Саїджаввад, А. Чітсозійон, які зокрема вивчали історію розвитку вищої освіти в Ірані. Детальне вивчення освіти на території нинішнього Таджикистану здійснили такі вчені: М. Аріпов, З. Мухторов, З. Раджабова, І. Обидов. Зокрема, З. Файзуллоєва проводила детальний аналіз впливу феодально-релігійних пережитків на жіночу освіту у дореволюційному Таджикистані. Гендерні особливості в освіті на теренах Туреччини описали О. Андронович, Т. Корчинська, С. Сапожников, В. Смікал та інші. І. Серенко зробив важливий теоретичний внесок в сфері вивчення гендерної дискримінації, досліджуючи стан освіти у Пакистані. Однак наявність високого рівня гендерної асиметрії в азіатських державах, зокрема велика кількість проблем в області жіночої освіти є показником необхідності продовжувати дослідження етапів становлення та сьогоdnішнього стану освіти жінок у країнах Азії з метою розробки програм подолання існуючих проблем.

Мета статті. Дослідити особливості історичного розвитку та сучасний стан жіночої освіти в країнах Азії крізь призму соціокультурних умов, проілюструвати важливість досягнення гендерної рівності в сфері освіти.

Виклад основного матеріалу: Азія повністю або частково включає 51 незалежну державу з своїми історичними, релігійними, культурними та економічними особливостями. Отримавши незалежність від метрополій кожна з країн розпочала створення власної освітньої моделі, причому одна з причин різниці в освітніх системах – це відмінність у соціальній відкритості та рівень інтенсивності переходу до ринкової економіки. На відміну від держав, які зберегли велику кількість елементів командної економіки, держави, які провели масштабні ринкові реформи, більш схильні до проведення глибоких реформ в системі освіти, зокрема вирівнювання права на доступ до освіти. Але на тлі отримання незалежності різко скоротилось фінансове забезпечення сфери освіти. Беззаперечно це стало причиною зниження якості освітньої інфраструктури, скорочення відвідуваності та погіршення рівня освіти. Суттєве зниження доходів вчителів призвело до зниження престижу професії вчителя та викладача. Тому вчителям доводиться змінювати професію, пра-

цювати на кількох роботах або емігрувати. Як наслідок якість освіти погіршується, особливо в сільській місцевості. Також загострюється гендерна дискримінація, скорочується відвідуваність середньої школи серед дівчат. Оскільки готівкові виплати зменшились, то спостерігається економія на освіті дочок. Зважаючи на традиціоналізм та патріархальний консерватизм, дівчат починають схилати до раннього заміжжя, народжування дітей та активно залучають до роботи в домашньому господарстві. А гендерна асиметрія в освіті має дуже довгострокові наслідки, впливає не тільки на економічний та соціальний статус жінок, а і суспільне благополуччя, оскільки існує кореляція між рівнем освіти жінок та показниками людського розвитку. Для детального аналізу освіти жінок в країнах Азії проведемо історико-порівняльну характеристику систем освіти у декількох азіатських країнах.

Перші свідчення про функціонування навчальних закладів на території нинішнього Таджикистану відносяться до епохи Сасанідів. Зважаючи на високий рівень релігійного консерватизму у X ст. це були духовні школи, які відповідали нормам шаріату. Нижчі школи мали назву «мактаби», а вищі – «медресе». Медресе очолювали представники мусульманського духовенства і здійснювали підготовку знавців ісламу – мулл та вчителів початкових мусульманських шкіл – мактабов, а в мадрасі вищого типу випускали також казіїв, мусульманських богословів, тлумачів шаріату. У мактабах та медресе мали змогу навчатись лише діти із забезпечених сімей. Існували чоловічі та жіночі мактаби, де навчались лише доньки високопоставлених осіб. Мактаби приймали дівчат з 6-7 до 14 років, де вони вивчали грамоту і письмо, а також історію релігії та норми шаріату. Мактаби відкривали у кожному кварталі міста, в домах значних осіб, майже в кожній мечеті, біля святих місць на кошти приватних осіб. Жіночі мактаби відкривались лише у містах і заняття проводили в домі утримувача школи. Наприклад, у місті Пенджикет в 9-ти організованих мактабах з 175 учнів навчалось 40 дівчаток, а з 9-ти вчителів 3 жінки. В Уратюбі у 1898 році існувало 19 жіночих шкіл, в яких навчались 116 дівчат та працювало 19 вчителів жіночої статі. Навчання дівчат зазвичай здійснювали дружини імамів та мулл, їх називали «бібіотун» або «бібіхаліфа», а заняття вони проводили у віддалених маленьких приміщеннях. Оплата за навчання дівчат була вдвічі більшою, ніж оплата за хлопчиків. Навчальний процес мав односторонній характер, вивчення грамоти зводилось до механічного заучування. З огляду на специфічні

позиції релігії, вивчення письма для дівчат було не обов'язковим. На відміну від чоловічих у жіночих мактабах повністю Коран не читали, а лише зі слів вчителя вивчали молитви з «Хафтияка» («Одна сьома») частина Корану, яка потрібна для здійснення релігійних обрядів (Аріпов, 1965: 45). В деяких школах дівчат навчали грати на музикальних інструментах, дівчата читали та вивчали напам'ять вірші відомих поетів. Особлива увага приділялась трудовому вихованню. У школах дівчата навчались вишивати, шити, готувати і прибирати. Ці особливості додавали популярність жіночим школам, хоча через витрачання часу на такі предмети, ставали на ступінь нижче чоловічих шкіл (Мухторов, 1969: 89).

М. Фозілова у своїх дослідженнях зазначає, що у домашніх школах дівчата не мали елементарних умов для навчання, сиділи на підлозі у приміщеннях без опалення. За найменшу провину застосовувалось жорстоке покарання, особливо щодо дівчат із малозабезпечених сімей. Вчителів неправомірно використовували працю дівчат: примушували підмітати двір, прати одягу та мити посуд. Зазвичай скільки б не навчались дівчата, вони вміли лише читати Коран, але не вміли писати. Доступу до навчання в медресе дівчата не мали, так як це суперечило релігійним поглядам.

Після встановлення радянської влади в Таджикистані було закріплено шлюбний вік (для дівчат 16 років, для юнаків 18 років), покарання за видачу заміж малолітніх, прийняті закони про освіту жінок. Однак релігійно-феодалні погляди все ще існували і були випадки, коли батьки виступали проти навчання доньки (Фозілова, 2018: 300-302).

Наразі найбільша кількість проблем в сфері освіти спостерігається у Пакистані: недостатність кваліфікованих спеціалістів, масштабний розрив між освітою в міській та сільській місцевостях або взагалі відсутність можливості отримання освіти у провінціях, непосильна коштовність навчання для місцевого населення, потужний вплив релігії, бідності, тероризму та гендерна дискримінація. Ісламська Республіка Пакистан – держава в Південній Азії, сформована у результаті розділу Британської Індії в 1947 році, це індустріально-аграрна держава, п'ята за чисельністю населення країна в світі та друга по чисельності мусульманського населення. В 1947 році була скликана Всепакистанська конференція по освіті, на якій вперше загальну початкову освіту було визнано імперативом. В 1959 році була сформована Комісія по національній освіті, яка рекомендувала обов'язкову освіту для дітей (Система освіти у Пакистані: проблеми та рішення).

В 1973 році прийнята Конституція Пакистану, яка закріпила у пункті Б статті 37 те, що держава зобов'язана ліквідувати безграмотність та забезпечити безоплатну та обов'язкову середню освіту в мінімальні строки. У 2010 році в Конституцію внесли статтю 25 (а), яка регламентувала обов'язок держави надавати безоплатну та неухильну освіту усім дітям у віці від п'яти до шістнадцяти років. Для поінформованості населення щодо нової конституційної поправки в країні почала діяти кампанія «Right to education (RTE)». Однак на практиці внаслідок значного впливу релігії, зокрема шаріату, відповідно до норм якого жінці відводиться лише роль матері та домогосподарки, в освітній сфері Пакистану спостерігається суттєва гендерна дискримінація жінок. Підтримка Пакистаном руху «Талібан» та успіхи талібів в Афганістані посилили ісламістські угруповання всередині пакистанської держави. Більшість лідерів та вчителів Пакистану дотримуються консервативної віри в те, що освітня політика повинна залишатись в рамках ісламської ідеології, яка в свою чергу не зосереджена на правах людини (Overview of the system of technical and vocational education in Pakistan TPO in Pakistan).

Яскравий символ боротьби за право жінок на освіту це Малала Юсафзай, що виступила проти обмежень, які встановили таліби відносно жінок. У 2009 р. Малала розпочала вести блог, в якому описувала бойові дії у Пакистані та ділилась своїми переживаннями щодо ймовірності руйнування її школи. Згодом її особистість була відкрита, але дівчина продовжувала активно висловлюватись за право жінок на освіту. У 2012 році 16-літня активістка Малала Юсуфзай стала жертвою нападу талібів. Напад було гостро засуджено усім міжнародним співтовариством, у Пакистані понад 2 мільйони людей підписали петицію про право жінок на освіту, а Національні збори ратифікували перший у Пакистані закон про право на безкоштовну обов'язкову освіту. В 2013 році Малала разом з батьком заснували фонд, для того щоб здійснювати фінансову підтримку боротьби за права жінок на освіту. У грудні 2014 року Малала стала наймолодшим лауреатом Нобелівської премії миру. В той час як таліби зруйнували 710 шкіл в Хайбер-Пахтунхва та 410 шкіл у Сваті. Е 2017 році Генеральний секретар Антоніу Гутерріш призначив Малалу Посланцем миру Організації Об'єднаних Націй, щоб підвищити обізнаність про важливість освіти дівчат (Teaching human rights through global teacher education in Pakistan).

Станом на 2021 рік рівень грамотності у Пакистані складає 44,3% у жінок та 69,1% у чоло-

віків. Офіційно уряд Пакистану зобов'язується надавати рівний доступ до освіти, однак ситуація з жіночою освітою залежить не тільки від політики держави, а й від моделі поведінки конкретної сім'ї. Патріархальні цінності визначають структуру пакистанського суспільства. А в сільській місцевості до цього додається бідність, що є основною причиною нерівного розподілення ресурсів домогосподарств на користь синів через їх домінуючу роль в суспільстві поза домом.

Однак в 2016 році, надихнувшись діяльністю Малали Юсуфзай, батьки 8 дівчаток, які проживали в сільській місцевості, де на той час найближча середня школа для дівчат знаходилась за 12 км від дому, записали своїх доньок в школу для хлопчиків, притому що традиційно в Пакистані пріоритетним вважається роздільне навчання дівчат і юнаків. Слід зазначити, що гендерна нерівність в пакистанській освіті набагато нижча в місті у порівнянні з сільською місцевістю. В Ісламабаді та Лахорі рівень жіночої та чоловічої освіти майже співпадає. Також важливим фактором є рівень забезпеченості сімей. В 2002 році було зафіксовано, що 81,5% дівчаток у віці від 15 до 19 років з сімей з високим рівнем доходу відвідували школу, і серед сімей з низьким доходом – 22,3%. Дівчатам, які проживають у сільській місцевості часто рекомендовано не відвідувати школу, суспільство вимагає від них виконання ролі матері та домогосподарки. В більшості пакистанських сіл для дівчат не існує шкіл і вони не мають іншого вибору, окрім як готуватись до шлюбу та виконувати домашню роботу. Так, рівень грамотності громадян коливається від 23% в Торгарському районі (найменшому районі країни) і до 82% в Ісламабаді (столиці Пакистану). У районах проживання племен грамотність жінок становить 9,5%, столиці – 74% (6). Для вирішення освітніх проблем в Пакистані необхідно залучати приватний капітал та міжнародну донорську допомогу. Основні інструментами для швидкого подолання гендерного розриву в освіті – це створення недорогих приватних шкіл для дівчаток, нова політика для підвищення зацікавленості батьків у навчанні своїх дочок, подолання культурних та релігійних бар'єрів. Необхідно витратити час на оновлення навчальних програм та методи навчання вчителів. Треба інвестувати в оновлення інфраструктури будівель, бібліотек, IT-відділів та лабораторій.

У Китаї до 1949 року поряд з практикою створення «лотосових стоп» (примусова деформація жіночих стоп, шляхом їх зав'язування) популярною була позиція, що низькій рівень освіченості жінки детермінує її високу добротність. Так у

період з 1931 по 1945 роки відсоток неосвічених жінок становив понад 90%, а більшість освічених жінок мали лише початкову освіту. Але з приходом християнських місіонерів, які почали створювати школи для жінок, жіноча освіта почала набувати популярності. У 50-тих роках ХХ століття після створення Народної Республіки Китай в країні починаються освітні реформи. Жінки отримують шанс навчатися читанню та письму в міській та сільській місцевостях.

В 1980 році Китай видає закон для органів місцевого самоврядування, яким зобов'язує їх організувати для населення усі умови для отримання початкової освіти. У 2000 році було зафіксовано, що середня тривалість освіти жінок становить 7,4 років, тоді як у чоловіків на 0,8% довше. Серед усього населення частка осіб з вищою освітою більша серед чоловіків. Це обумовлено тим, що у сільській місцевості малозабезпечені сім'ї надають перевагу оплатити вищу освіту для сина, так як в майбутньому їх внесок у сім'ю може бути більшим, ніж від дочки. Слід зазначити, що політика однієї дитини, запроваджена в Китаї з 1979 по 2016 роки значно знизила гендерну нерівність в сфері освіти. До запровадження такої політики, в родинях була традиція проявляти перевагу по відношенню до дітей чоловічої статі, часто відбувалось так, що доньки були дискриміновані та залишались без вищої або без освіти взагалі (William, 1990).

Через 4 десятиліття після Ісламської революції 1979 року положення жінок покращилось, але у звіті про глобальний гендерний розрив у 2018 році Іран посів 142 місце з 149 і є констатацією масштабної гендерної асиметрії. В сфері освіти наявні позитивні зрушення. Так, рівень жіночої грамотності зріс з 35,1% в 1977 році до 80,2% в 2006 році, різниця між освіченістю серед чоловіків і жінок за вказаний період скоротилась з 23,5% до 8,5%. Так, рівень грамотності складає 80,8% у жінок та 90,4% у чоловіків (Human Rights Watch). Вища освіта в Ірані складається з п'яти ступенів: асоційований, бакалаврський, магістерський, професійний та спеціалізований. За останні 30 років кількість жінок збільшилась не лише серед студентів, але й поміж викладачів. В кінці 90-х років ХХ ст. лише 6% усіх професорів та 8% доцентів були жінки, а на сьогоднішній день 8% усіх професорів та 17% усіх доцентів – це жінки.

Освіта в Туреччині зараз розвивається за європейськими стандартами. «Закон про стандартизацію освіти» від 03 березня 1924 року це перший документ, який визначив вектор

європеїзації освіти і досі є одним з революційних кроків у Туреччині. Відповідно до норм цього закону релігійні школи – медресе, які керувались Шейхом уль-Ісляма Османської держави, були скасовані. З цього часу освіта стала секуляризованою та уніфікованою. «Закон про організацію системи освіти» від 02 березня 1926 року регламентував прибрати з шкільної програми релігійні предмети, зокрема, тафсір, історія тафсіра, хадіс, історія хадіса, історія науки та калам і закріпив змішану форму навчання у Туреччині, тобто єдине для хлопців та дівчат (Никитюк, 2021: 104).

З огляду на те, що подолання гендерної дискримінації є актуальною проблемою для всіх країн, Туреччина також націлена на вирівнювання прав чоловіків та жінок, зокрема в освітньому процесі. Але багатовікові суспільні традиції, які вимагають від жінок виконання усіх сімейних та побутових обов'язків, беззаперечно ускладнюють та знижують наукову діяльність жінок.

Наразі Туреччина має мету доєднатись до європейської спільноти з одночасним бажанням зберегти національний традиціоналізм з його релігійним впливом. З огляду на вищезазначене здійснюється переформатування гендерної політики з парадигми рівних прав та свобод жінок і чоловіків на парадигму гендерної «взаємодоповнюваності» жінок та чоловіків, таким чином, модернізуються традиційні підходи про роль жінки, її обов'язок перед родиною та дітьми. Однак родинні обов'язки визначаються пріоритетними відносно академічної та політичної діяльності жінок.

ритетними відносно академічної та політичної діяльності жінок.

Висновки. Гендерна дискримінація залишається однією з найгостріших проблем на шляху сталого розвитку світу. Дієвий шлях зниження гендерної диспропорції в цілому – це викорінення гендерної дискримінації у сфері освіти. Власне термін «освіта жінок» включає в себе систему знань, методів та інструментів подолання дискримінації у цій сфері за статевою ознакою. В аспекті нерівності доступу до освіти деякі країни Азії є одними з найпроблемніших. В історії цих країн спостерігається високий рівень традиціоналізму, консервативний патріархат, потужний вплив релігії, зокрема введення норм шаріату на державному рівні, що загалом формує в суспільстві вимогу від жінки перш за все виконувати роль матері і домогосподарки. Суттєвий гендерний розрив в освіті протягом історії має довгострокові наслідки, тому наразі Пакистан, який довгий час був під сильним впливом терористично налаштованих, мілітаризованих релігійних угруповань має низку проблем в сфері освіти і як наслідок низький рівень розвитку та відсутність економічної конкурентоспроможності серед країн світу. Однак Іран є прикладом поступового, успішного вирівнювання права на освіту, навіть перебуваючи під сильним впливом ісламу та патріархату. Інструменти боротьби іранських жінок за свої права можуть стати прикладом для дискримінованих жінок в інших країнах Азії, в яких норми Корану трактуються так, що породжують дискримінацію жінок в праві на освіту та академічну активність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аріпов М. З історії педагогічної думки таджицького народу: навч. посіб. Душанбе: Ірфон, 1965. 190 с.
2. Мухторов А. Ділшод та її місце в історії суспільної думки таджикського народу XIX та початок XX ст.: навч. посіб. Душанбе: Доніш, 1969. 105 с.
3. Никитюк І. Туреччина та Стамбульська конвенція: до питання змістовного наповнення навчального курсу «Гендерна педагогіка». Педагогічне Криворіжжя. 2021. № 7. С. 104.
4. Система освіти у Пакистані: проблеми та рішення. URL: https://hmong.ru/wiki/Education_in_Pakistan#title
5. Фозілова М. Вплив феодально-релігійних пережитків на освіту жінок в дореволюційному Таджикистані. *Вісник педагогічного університету*. 2018. № 4. С. 300-302.
6. «It's a Men's Club» Discrimination Against Women in Iran's Job Market // Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org/report/2017/05/25/its-mensclub/discrimination-against-women-irans-job-market>
7. Overview of the system of technical and vocational education in Pakistan TPO in Pakistan, UNESCO. Education in Pakistan. URL: <https://unevoc.unesco.org/home/Dynamic+TVET+Country+Profiles/country=PAK>
8. Teaching human rights through global teacher education in Pakistan. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11125-018-9425-1>
9. William Lavelly, Xiao Zhenyu, Li Bohua and Ronald Freedman. The Rise in Female Education in China: National and Regional Patterns. *The China Quarterly*. 1990. № 121. Pp. 61-93.

REFERENCES

1. Aripov M. Z istoriji pedagoghichnoji dumky tadjycjkogho narodu: navch. posib [From the history of pedagogical thought of the Tajik people: teaching. manual]. Dushanbe: Irfon, 1965. 190 s. [Ukrainian].
2. Mukhtorov A. Dilshod ta jiji misce v istoriji suspiljnoji dumky tadjyksjkogho narodu XIX ta pochatok XX st.: navch. posib [Dilshod and its place in the history of social thought of the Tajik people of the 19th and early 20th centuries: academic. manual]. Dushanbe: Donish, 1969. 105 s. [Ukrainian].

3. Nykytjuk I. Turechchyna ta Stambul'sjka konvencija: do pytannja zmistovnogho napovnennja navchal'nogho kursu «Ghenderna pedagoghika» [Turkey and the Istanbul Convention: to the issue of meaningful content of the "Gender Pedagogy" training course]. Pedagoghichne Kryvorizhzhja. 2021. № 7. S. 104. [Ukrainian].
4. Systema osvity u Pakystani: problemy ta rishennja [Education system in Pakistan: problems and solutions]. URL: https://hmong.ru/wiki/Education_in_Pakistan#title [Ukrainian].
5. Fozilova M. Vplyv feodal'no-religijnykh perezhytkiv na osvitu zhinok v dorevoljucijnomu Tadzhykystani [The influence of feudal and religious relics on the education of women in pre-revolutionary Tajikistan]. Visnyk pedagoghichnogho universytetu. 2018. № 4. S. 300-302 [Ukrainian].
6. «It's a Men's Club» Discrimination Against Women in Iran's Job Market. Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org/report/2017/05/25/its-mensclub/discrimination-against-women-irans-job-market>
7. Overview of the system of technical and vocational education in Pakistan TPO in Pakistan, UNESCO. Education in Pakistan. URL: <https://unevoc.unesco.org/home/Dynamic+TVET+Country+Profiles/country=PAK>
8. Teaching human rights through global teacher education in Pakistan. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11125-018-9425-1>
9. William Lavelly, Xiao Zhenyu, Li Bohua and Ronald Freedman. The Rise in Female Education in China: National and Regional Patterns. The China Quarterly. 1990. № 121. Pp. 61-93